

О.І. Панасенко, В.П. Буряк, А.Г. Каплаушенко, В.В. Парченко, О.А. Кремзер, І.В. Мельник, А.С. Гоцуля, Н.А. Постол, Р.О. Щербина, І.О. Юрченко

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: вища школа, медична освіта, Болонська декларація, кредити, модулі.

Ключевые слова: высшая школа, медицинское образование, Болонская декларация, кредиты, модули.

Key words: high school, medical education, Bologna declaration, ECTS, modules.

Розглянуто актуальні проблеми вищої медичної (фармацевтичної) школи України в світлі рекомендацій Болонської декларації.

Рассмотрены актуальные проблемы высшей медицинской (фармацевтической) школы Украины в свете рекомендаций Болонской декларации.

Actual problems of Ukrainian higher medical (pharmaceutical) school according of Bologna declaration have been described.

Нещодавно у Тернополі відбулась нарада провідних спеціалістів медичних і фармацевтичних ВНЗ України з участю експертів Європейського регіонального бюро ВООЗ, а також представників Всесвітньої федерації медичної освіти [3]. Нарада присвячена розробці загальної стратегії подальшого розвитку системи професійної освіти лікарів у вищій школі і після неї з урахуванням рекомендацій Болонської декларації [1]. З нашої точки зору, це була найважливіша нарада головних спеціалістів з М(Ф) навчання за останні роки, у якій взяла участь безпрецедентна кількість учасників для нарад такого рівня, в тому числі представники МОЗ, МОН та Верховної Ради України.

МЕТА РОБОТИ

Розгляд проблем вищої медичної (фармацевтичної) школи України у світлі рішень Болонської декларації і внесення пропозицій щодо створення єдиного Європейського освітнього простору.

Болонську декларацію підписано в червні 1999 р. у Болоньї (Італія). Вона передбачала створення до 2010 р. послідовного і злагодженого загальноєвропейського простору вищої освіти. На сьогодні у Болонський процес залучено більше 45 європейських держав. Нині Україна офіційно ввійшла в Болонський процес [5].

Наріжним каменем є введення двоступеневого навчання. Перший цикл навчання тривалістю не менше 3 років закінчується отриманням першого академічного ступеня (бакалавр) і дає право доступу до другого циклу, результатом якого може бути ступінь магістра (після 1–2 років навчання). Однак, важко уявити лікаря чи провізора з 3-річною освітою. Навряд чи такий спеціаліст буде потрібен практичній медицині і знайде собі роботу. Тому зрозуміла занепокоєність майже всіх робітників М(Ф)ВНЗ України, які від самого початку виступали проти двоступеневої базової підготовки лікарів. Слід зазначити, що Україна не єдина у своєму неприйнятті такої підготовки лікарів і провізорів.

Такої думки дотримуються й освітяни Фінляндії, Швеції, Данії, Польщі, де вже прийнято рішення не вводити двоступеневу систему у медичній освіті. Німеччина відклала вирішення цього питання. Проти двоступеневої системи навчання лікарів і провізорів виступає Всесвітня медична асоціація, Всесвітня федерація медичної освіти, міжнародні і європейські асоціації студентів ВМ(Ф) закладів. Це свідчить про те, що двоступенева система в медицині (фармації) не працює.

Слід нагадати, що Болонська декларація – це не міжнародна конвенція, що має бути ратифікована Верховною Радою України, і це означає, що її положення не є юридично обов'язковими. Тому Україна, реформуючи систему освіти, має повне право брати до уваги національну специфіку системи освіти загалом і медичної (фармацевтичної) освіти зокрема.

Другим важливим компонентом Болонського процесу є введення системи залікових одиниць-кредитів. У залікових одиницях враховуватиметься обсяг усіх видів навчальної роботи. Одна залікова одиниця складає певну кількість академічних годин. Перехід на систему кредитів для обліку обсягу засвоєних дисциплін – ключовий у Болонському процесі, й він корисний для української вищої медичної (фармацевтичної) школи, оскільки перехід на систему кредитів дозволив студентам починати освіту в одній державі й продовжувати її в іншій, набираючи кредити, збільшуючи свої знання й, відповідно, власну компетентність [4].

Болонський процес передбачає вихід на міжнародну систему акредитації (українські ВНЗ проходять цю процедуру всередині країни вже більше 10 років). Акредитацію мають проходити не тільки виші, але й програми, за якими відбувається навчання. У більшості українських медичних (фармацевтичних) ВНЗ зберігається єдиний освітній стандарт, обов'язковий для всієї системи вищої школи.

У рамках цього стандарту Управління освіти та науки МОЗ України дозволяє навчально-педагогічним колективам

змінювати навчальні плани у межах 15–20% з урахуванням регіональних особливостей, що відповідає європейській системі [2]. Систему післядипломної медичної освіти, що склалась в Україні протягом останніх двох десятиріч, можна назвати одним із найважливіших набутків вітчизняної системи охорони здоров'я, що цілком відповідає вимогам Болонського процесу, який передбачає навчання протягом усієї трудової діяльності спеціалістів. У вітчизняній системі професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації щорічно навчається більше 35 тисяч спеціалістів з медичною (фармацевтичною) освітою [7]. Однак, існує і ряд проблем, наприклад, при навчанні лікарів (провізорів) в інтернатурі, ординатурі й магістратурі. Як було відзначено у рішеннях конференції [3], Міністерство охорони здоров'я України має встановити порядок допуску лікаря (провізора) до роботи в системі надання первинної медико-санітарної та фармацевтичної допомоги за умови успішного закінчення інтернатури (магістратури) й отриманні сертифіката спеціаліста. Передбачається скоротити перелік лікарських спеціальностей і розширити спеціалізацію з фармації, за якими ведеться навчання в інтернатурі (магістратурі), для підвищення професійної компетентності спеціаліста й укріплення кадрами первинного ланцюга системи охорони здоров'я України. З нашої точки зору [6], вкрай необхідно надати інтерну статус лікаря-стажера (провізора-стажера), що дозволяв би проводити лікувальну (фармацевтичну) роботу під керівництвом досвідченого наставника, а до сертифікату спеціаліста необхідно внести кількісні критерії з засвоєння практичних знань і навичок.

У європейській вищій медичній (фармацевтичній) школі існують 4 базові напрямки підготовки кадрів (лікувальна справа, стоматологія, фармація, сестринська справа). Українським студентам доводиться вивчати велику кількість дисциплін на більше ніж 50 кафедрах і курсах. Навряд чи правильним можна вважати формування вузького спеціаліста вже на студентській лаві, раціональнішим є забезпечення загальної підготовки лікаря (провізора).

Невирішеною у багатьох ВМ(Ф)НЗ проблемою залишається забезпечення клінічними (фармацевтичними) базами, оснащеними сучасним обладнанням для діагностики, лікування й технології ліків як аптечного, так і промислового виготовлення. Високі рейтинги, як правило, мають ті Українські ВНЗ, у яких є власні клінічні (фармацевтичні) бази, оскільки вони є основою для якісної підготовки лікарів (провізорів). Однак, на жаль, нині клініки, виробничі аптеки для медичних (фармацевтичних) вишів не будуються. Безумовним має бути таке положення, що клінічні й фармацевтичні бази повинен мати кожен медичний (фармацевтичний) ВНЗ. У структуру медичних (фармацевтичних) вишів уже входять базові медичні (фармацевтичні) коледжі, що підвищує якість підготовки спеціалістів середнього ланцюга.

З приводу можливої передачі медичних (фармацевтичних) вишів у Міністерство освіти і науки України, вкрай необхідно з'ясувати, який процент студентів медичних

(фармацевтичних) ВНЗ навчається за лікарськими (фармацевтичними) спеціальностями. На нашу думку, критерієм для того, щоб медичні (фармацевтичні) виші залишити у відомстві Міністерства охорони здоров'я, зазначений показник має перевищувати 80%, оскільки у деяких ВНЗ він ледь сягає 50%.

МОЗ України має прогнозувати потребу держави в певних медичних (фармацевтичних) фахівцях. Ніхто не ставить питання про повернення до директивного розподілу, але вже давно пора перейти до підписання договорів зі студентами, яким після отримання освіти за рахунок державного бюджету буде запропоновано відпрацювати певний термін за спеціальністю, а у випадку відмови – повернути державні гроші, витрачені на навчання.

В Україні медичні (фармацевтичні) ВНЗ і науково-дослідні заклади існують окремо й працюють за різними законодавчими базами. Від їх інтеграції виграє і наука, й освіта. Ми впевнені, що медичний (фармацевтичний) ВНЗ має планово проводити дослідження на рік на певну суму, обговорену й затверджену, й тільки після цього медичному (фармацевтичному) університету може бути наданий статус національного. У випадку, якщо університет не відповідає певним високим європейським вимогам, державі треба переглянути його статус. Такі вимоги, безумовно, призведуть до скорочення медичних (фармацевтичних) університетів, що дасть можливість державі збільшити фінансування.

Сьогодні українська вища медична (фармацевтична) освіта має значно більший досвід, ніж більшість європейських держав, оскільки формувалась протягом століть. Тому, вступаючи у Болонський процес, особливо важливо зберегти і примножити його.

ВИСНОВКИ

Вивчено офіційні нормативні акти, що стосуються приєднання вищої медичної (фармацевтичної) школи України до Болонського процесу.

Висвітлено проблеми, що виникають перед медичною (фармацевтичною) школою України при створенні єдиного Європейського освітнього простору.

Запропоновані шляхи вирішення проблемних ситуацій, що стоять перед вищою медичною (фармацевтичною) школою України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / Упор. *Стенко М.Д., Болюбаши Я.Я., Шинкарук В.Д., Трубінко В.В., Бабин І.І.* – Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес // Навчальна програма – Київ-Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 18 с.
3. Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВМ(Ф)НЗ України: результати, проблеми та перспективи» 20–21 травня 2010 р., м. Тернопіль. – Тернопіль, 2010. – 494 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 жовтня 2004 р. №812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу».

5. Наказ МОН №612 від 13.07.2007 р. «Про затвердженні Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське й світове освітнє співтовариство на період до 2010 року»
6. *Панасенко О.І.* До створення єдиної програми з загальної та неорганічної хімії при підготовці спеціалістів з вищої фармацевтичної освіти в Україні. Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у
7. *Таважнянський Л.Л.* Болонський процес: цикли, ступені кредити / *Таважнянський Л.Л., Сокол Є.І., Клименко Б.В.* – Харків: НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2004. – 143 с.
- ВМ(Ф)НЗ України: результати, проблеми та перспективи / *Панасенко О.І., Буряк В.П., Каплаушенко А.Г., Парченко В.В., Кремзер О.А., Мельник І.В.* // Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю. – Тернопіль: ТДМУ, 2010. – С. 270–272.

Відомості про авторів:

Панасенко О.І., д. фарм. н., професор, зав. каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Буряк В.П., д. фарм. н., професор каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Каплаушенко А.Г., к. фарм. н., доцент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Парченко В.В., к. фарм. н., доцент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Кремзер О.А., к. фарм. н., декан фармацевтичного факультету, доцент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Мельник І.В., к. фарм. н., декан міжнародного факультету, доцент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Гоцуля А.С., асистент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Постол Н.А., к. фарм. н., ст. викладач каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Щербина Р.О., асистент каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Юрченко І.О., аспірант каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Адреса для листування:

Панасенко Олександр Іванович. 69035, м. Запоріжжя, пр-т Маяковського, 26, каф. токсикологічної та неорганічної хімії ЗДМУ.

Тел.: (0612) 34 22 61.